

“Ik voel me weer student, in plaats van vluchteling.”

De rol van het project InclUUsion bij de sociaal-culturele integratie van vluchtelingen zonder verblijfsstatus in de Nederlandse maatschappij

3 juli 2017

Masterscriptie – 9753 woorden

Jasper Dolman (5913667)

Contactgegevens: j.dolman@students.uu.nl

Universiteit Utrecht

InclUUsion

Msc Arbeid, zorg en participatie

Faculteit Sociale Wetenschappen, Universiteit Utrecht

Scriptiebegeleider: Dr. Michèle Bal

Tweede lezer: Prof. Dr. John de Wit

Stagebegeleider: Drs. Elena Valbusa

Voorwoord

Voor u ligt de masterscriptie “Ik voel me weer student, in plaats van vluchteling” voor de opleiding Arbeid, zorg en participatie aan de Universiteit Utrecht. De scriptie bevat een onderzoek naar de rol van het project InclUUsion in de sociaal-culturele integratie van vluchtelingen zonder verblijfsstatus in de Nederlandse maatschappij. Bij het schrijven van de scriptie is mijn stage bij InclUUsion heel waardevol geweest. Door onder andere surveys op te stellen om het project te evalueren en een bijdrage te leveren aan het organiseren van een conferentie, ben ik in korte tijd veel te weten gekomen over InclUUsion en ben ik in contact gekomen met veel van de deelnemende vluchtelingen. Ik ben al heel lang op zoek naar een goede combinatie van theorie en praktijk en die heb ik bij InclUUsion gevonden. Mijn stagewerkzaamheden hebben mijn scriptieproces in de eerste maand wat vertraagd maar tijdens de dataverzameling juist weer versneld.

Ik wil van de gelegenheid gebruik maken om een aantal mensen te bedanken. Allereerst mijn stagebegeleider Elena Valbusa voor de kans die ze mij heeft gegeven om stage te kunnen lopen bij InclUUsion. Daarnaast wil ik haar en de andere leden van het InclUUsion team, Nena van der Kammen, Sophie Jansen en Winnie van Nunen bedanken voor hun betrokkenheid en de gezellige tijd. Ook niet onbelangrijk om te vermelden zijn alle vluchtelingen, buddy's en docenten die hebben meegewerkt aan het onderzoek. Verder wil ik mijn scriptiebegeleider Michèlle Bal bedanken voor haar hulp bij de vormgeving van mijn scriptie en mijn scriptiegroepsleden Daudi van Veen, Simone Brouwer, Anouk Koekkoek en Marsha Geerken voor de nuttige feedback. Tenslotte wil ik nog mijn ouders en mijn vriendin Kati bedanken.

Veel plezier met het lezen van mijn scriptie!

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Introductie	3
InclUUsion	4
Vluchtelingen zonder verblijfsstatus	5
Sociaal-culturele integratie.....	6
Acculturatie	7
Interactie	8
Identificatie.....	9
Mogelijke bijdrage InclUUsion aan sociaal-culturele integratie.....	11
Methoden	13
Participanten.....	13
Procedure.....	13
Instrumenten.....	14
Data-analyse	14
Resultaten	15
Beleving asielprocedure	15
Social bridges	16
Competentie en autonomie.....	17
Verbondenheid	18
Kenniss van de Nederlandse maatschappij	19
Social bonds en social ties.....	20
Beheersing van de Nederlandse taal.....	21
Suggesties voor verbetering	22
Extra bevinding	23
Discussie	23
Conclusie.....	23
Zwakke en sterke punten van het onderzoek	25
Aanbevelingen	26
Slotwoord	27
Literatuurlijst	29
Bijlagen	
Bijlage 1: Topic list vluchtelingen	32
Bijlage 2: Topic list buddy's en docenten	34
Bijlage 3: Codeboom	35

Samenvatting

Achtergrond: Onder het motto ‘blijven is meedoen’ hebben vluchtelingen in Nederland de verantwoordelijkheid om te integreren in de Nederlandse maatschappij. Uit onderzoek blijkt dat onderwijs de integratie van vluchtelingen bevordert. Waar de meeste onderzoeken zich met name richten op statushouders, richt dit onderzoek zich op vluchtelingen zonder verblijfsstatus, die cursussen volgen bij het project InclUUsion van de Universiteit Utrecht. **Doel:** Het onderzoek beoogt inzicht te verschaffen in de sterke kanten en verbeterpunten van InclUUsion met betrekking tot de sociaal-culturele integratie van vluchtelingen zonder verblijfsstatus in de Nederlandse samenleving. **Methode:** Er zijn kwalitatieve interviews afgenomen met tien vluchtelingen, vier buddy’s en vier docenten die minstens één blok hebben deelgenomen aan InclUUsion. Sociaal-culturele integratie is gemeten door middel van de dimensies acculturatie, interactie en identificatie. **Resultaten:** InclUUsion levert de grootste bijdrage aan de indicatoren social bridges, competentie en autonomie en verbondenheid, met betrekking tot sociaal culturele integratie van vluchtelingen zonder verblijfsstatus in de Nederlandse maatschappij. Aan het leren van de Nederlandse taal wordt de minste bijdrage geleverd, wat om die reden door de meeste respondenten als verbeterpunt van InclUUsion genoemd wordt. **Conclusies:** Er kan worden geconcludeerd dat InclUUsion helpt bij het in contact komen met Nederlanders en met het vervullen van de psychologische behoeften die de intrinsieke motivatie verhogen en het persoonlijk welzijn vergroten. Door hun deelname groeit hun gevoel van eigenwaarde doordat zij hun tijd zinvol kunnen besteden, voelen zij zich autonomer omdat zij in de toekomst kunnen investeren en voelen zij zich meer verbonden met de maatschappij. Een aanbeveling voor InclUUsion is om te kijken naar mogelijkheden waarop vluchtelingen de Nederlandse taal kunnen leren. Omdat integratie begint op het moment dat de vluchteling arriveert in het gastland, zou toekomstig onderzoek zich kunnen richten op andere initiatieven die integratiemogelijkheden bieden aan vluchtelingen zonder verblijfsstatus.

Introductie

“Ik voel me weer student, in plaats van vluchteling” (Valbusa, 2017, p.10), aldus Moto¹, een deelnemer aan het project InclUUsion. Vanwege de hoog opgelopen politieke spanningen in zijn geboorteland was hij zijn leven niet meer zeker en is hij gevlucht naar Nederland. Sinds het voorjaar van 2015 zijn vele tienduizenden vluchtelingen in Nederland gearriveerd (VluchtelingenWerk, n.d.). Hen wordt een veilig verblijf geboden en zij krijgen de mogelijkheid om een eigen bestaan op te bouwen. Hier staat echter tegenover dat vluchtelingen de verantwoordelijkheid hebben om te integreren. Onder het motto ‘blijven is meedoen’ maakt de Nederlandse overheid duidelijk dat vluchtelingen die mogen blijven zo snel mogelijk moeten participeren in de Nederlandse maatschappij (Asscher, 2016).

Onderzoek naar de integratie van vluchtelingen toont het belang van onderwijs aan. Onderwijsinstellingen voorzien vluchtelingen van een veilige plek die hen mogelijkheden biedt om nieuwe mensen te leren kennen en om te leren. Het stelt hen daarnaast in staat om zich op intellectueel en persoonlijk niveau te ontwikkelen, en zich de taal en cultuur van het

¹ Wegens privacybescherming is een fictieve naam gebruikt

gastland eigen te maken (Matthews, 2008). Het volgen van onderwijs voorziet vluchtelingen van vaardigheden die hen in staat stelt om werk te vinden en actief deel te nemen aan de maatschappij (Ager & Stang, 2008). Wanneer vluchtelingen naar school gaan, zijn zij bovendien onderdeel van de schoolgemeenschap en hebben zij het gevoel ergens bij te horen (Taylor & Sidhu, 2011). Tenslotte stelt het volgen van onderwijs, vluchtelingen in staat om beter om te gaan met trauma's en het geeft hen een hernieuwd gevoel van normaliteit en hoop (McBrien, 2005).

Het project InclUUsion erkent het belang van onderwijs bij de integratie van vluchtelingen. Het richt zich, door middel van het aanbieden van cursussen, op de activering en participatie van zowel statushouders als vluchtelingen zonder verblijfsstatus. Dat de eerder genoemde vluchteling Moto zich weer student voelt, hangt samen met zijn deelname aan InclUUsion. Waar de integratiemogelijkheden in het asielzoekerscentrum (AZC), waar hij na aankomst in Nederland moest wachten op het krijgen van een verblijfsstatus, beperkt waren, kon hij bij InclUUsion cursussen volgen aan de Universiteit Utrecht (Valbusa, 2017). In dit onderzoek zal worden onderzocht wat de sterke punten en verbeterpunten van InclUUsion zijn met betrekking tot de sociaal-culturele integratie van vluchtelingen zonder verblijfsstatus in de Nederlandse maatschappij.

InclUUsion

InclUUsion is een bottom-up project dat in het voorjaar van 2016 is geïnitieerd door medewerkers van de Universiteit Utrecht, als reactie op de toenemende stroom vluchtelingen naar Nederland. Sinds september 2016 is het project verder geprofessionaliseerd en officieel van start gegaan. InclUUsion biedt vluchtelingen met een goede beheersing van de Engelse of Nederlandse taal, en een academische achtergrond, de mogelijkheid om kosteloos cursussen te volgen uit het reguliere cursusaanbod van de universiteit. Na afloop van een cursus krijgen de vluchtelingen een certificaat waarop hun deelname, participatie en resultaten vermeld staan. Zij ontvangen echter geen studiepunten (ECTS) en het biedt hen geen toegang tot een voltijdstudie. Sinds de start van InclUUsion hebben 131 vluchtelingen zich aangemeld voor meer dan 100 cursussen, verspreid over alle faculteiten van de universiteit (Valbusa, 2017).

Bij InclUUsion staat de samenwerking en interactie tussen vluchtelingen, buddy's en docenten centraal. De vluchtelingen zijn de doelgroep van het project. Door middel van het buddyprogramma 'students for students' worden vluchtelingen gekoppeld aan reguliere studenten van de Universiteit Utrecht. Deze buddy's maken de vluchtelingen wegwijs op de universiteit, introduceren de Nederlandse cultuur, helpen hen met de aanpassing aan het

Nederlandse onderwijs en kunnen een rol spelen bij het opbouwen van een netwerk. Docenten van de Universiteit Utrecht stellen één of meerdere plaatsen in hun cursus beschikbaar aan de vluchtelingstudenten en voorzien hen van de benodigde materialen (Valbusa, 2017).

Integratie vluchtelingen zonder verblijfsstatus

Onderzoek naar de bijdrage van onderwijs aan de integratie van vluchtelingen (o.a. Ager & Stang, 2008; Vroome & Tubergen, 2010) richt zich grotendeels op statushouders, vluchtelingen met een verblijfsstatus. Pas na ontvangst van een verblijfsstatus wordt een vluchteling als vluchteling aangemerkt. In de asielprocedure is hij of zij officieel nog een asielzoeker (VluchtelingenWerk, n.d.). In dit onderzoek wordt echter gesproken van vluchtelingen zonder verblijfsstatus. Vluchtelingen dienen pas na ontvangst van een verblijfsstatus te starten met hun integratie (Rijksoverheid, n.d.), wat mogelijk verklaart waarom eerder onderzoek zich voornamelijk heeft gericht op statushouders. Uit ander onderzoek en beleid blijkt echter dat de eerste periode, vanaf het moment dat een vluchteling in het gastland arriveert, van grote invloed is op de integratie. Een gebrek aan integratiemogelijkheden kan de integratie op langer termijn schade toebrengen (Bakker, 2015). Uit een advies van de Adviescommissie voor vreemdelingenzaken (ACVZ) komt naar voren dat er een breed gevoelde behoefte is aan meer dagbestedingsmogelijkheden voor vluchtelingen zonder verblijfsstatus tijdens de asielprocedure. Het bieden van mogelijkheden om zinvol bezig te zijn kan het gevoel van eigenwaarde van vluchtelingen in stand houden en het kan hun gezondheid positief beïnvloeden (ACVZ, 2013).

De realiteit is echter dat vluchtelingen zonder verblijfsstatus, om hen geen valse hoop te geven, zolang de asielprocedure loopt, worden ontmoedigd om te integreren in de Nederlandse maatschappij. Om die reden bevinden asielzoekerscentra zich vaak aan de rand van- of buiten gemeentes, zodat actieve deelname in de lokale gemeenschap wordt bemoeilijkt (Bakker, 2015). Vluchtelingen worden op deze manier afgesloten van de buitenwereld en de lokale bevolking, waardoor zij worden beperkt in het opbouwen van contacten met de lokale bevolking en het leren van de Nederlandse taal (Vroome & Tubergen, 2010). Daarnaast hebben vluchtelingen slechts beperkt toegang tot werk, studie en sociale zekerheid en hebben zij per week 43 euro te besteden (Bakker, 2015).

Een lange asielprocedure heeft een negatieve invloed op de mentale gezondheid en motivatie van vluchtelingen (Vroome & Tubergen, 2010; Ghorashi, 2005). Het gebrek aan privacy en autonomie in het AZC werkt psychische problemen in de hand. Daarnaast leven vluchtelingen in onzekerheid over de uitkomst van de asielprocedure en zijn zij bang om

teruggestuurd te worden (Bakker, Dagevos en Engbersen, 2013; Bakker, 2015). Vluchtelingen die actief een bijdrage willen leveren aan de samenleving veranderen in mensen die passief en afhankelijk zijn van de samenleving (Ghorashi, 2005). Een slechte mentale gezondheid en verlies van motivatie kunnen de integratie op langer termijn, na het ontvangen van een verblijfsstatus, negatief beïnvloeden (Bakker, Dagevos & Engbersen, 2013; Bakker, 2015).

Omdat vluchtelingen zonder verblijfsstatus tijdens de asielprocedure, vergeleken met statushouders, weinig mogelijkheden hebben om te integreren, biedt InclUUsion hen die mogelijkheid. InclUUsion erkent dat vluchtelingen vroeg zouden moeten beginnen met hun integratie en dat dagbesteding belangrijk is voor de motivatie en de mentale gesteldheid. Vluchtelingen die in afwachting van een verblijfsstatus in de asielprocedure zitten, krijgen de mogelijkheid om zinvol gebruik te maken van hun wachttijd. Door deel te nemen aan cursussen aan de Universiteit Utrecht kunnen zij weerstand bieden aan de passiviteit en sociale isolatie die zij in het AZC ervaren. Op deze manier kunnen zij een start maken met hun integratie in de Nederlandse maatschappij, wat hun kansen op een succesvolle integratie na verlening van een verblijfsstatus vergroot (Valbusa, 2017).

Sociaal-culturele integratie

De bijdrage die InclUUsion kan leveren aan de integratie van vluchtelingen zonder verblijfsstatus hangt af van welke definitie wordt gehanteerd (Michalowski, 2006). In de Nederlandse literatuur wordt vaak onderscheid gemaakt tussen structurele integratie en sociaal-culturele integratie (e.g. Dagevos, 2001; Vermeulen & Penninx, 1994). Structurele integratie wordt omschreven als volwaardige deelname aan maatschappelijke instituties zoals de arbeidsmarkt, het onderwijs, de woningmarkt en de gezondheidszorg. Van structurele integratie is bij vluchtelingen zonder verblijfsstatus niet of nauwelijks sprake. Tijdens de asielprocedure krijgen zij van de Nederlandse overheid niet de mogelijkheid om een goede sociale positie te verwerven in de Nederlandse maatschappij op belangrijke maatschappelijke terreinen zoals de arbeidsmarkt, het onderwijs, de woningmarkt of de gezondheidszorg.

Dit onderzoek zal zich om die reden richten op sociaal-culturele integratie. Het betreft de sociale contacten die leden en organisaties van minderheden onderhouden met de bredere samenleving en de culturele aanpassing aan de samenleving (Vermeulen & Penninx, 1994). Sociaal-culturele integratie heeft betrekking op de mate waarin een individu zich qua sociaal netwerk, gewoonten, normen en waarden en taal van de omringende samenleving blijft onderscheiden of juist nadert. Volgens assimilatietheorieën is een bepaalde mate van sociaal-culturele integratie een voorwaarde voor structurele integratie. Om een gunstige sociale

positie te verwerven in de ontvangende maatschappij is het belangrijk om op de hoogte te zijn van de heersende gebruiken en normen. De sociaal-culturele bagage kan door de migrant worden ingezet als menselijk of sociaal kapitaal om een betere structurele positie in de maatschappij te verwerven (Dagevos, 2001).

Om te bepalen wat InclUusion bijdraagt aan de sociaal-culturele integratie van vluchtelingen zonder verblijfsstatus in de Nederlandse maatschappij, wordt gebruik gemaakt van het integratiemodel van Harmut Esser (2000). Integratie is volgens Esser een meer-dimensioneel proces, waarbij drie dimensies gericht zijn op sociaal-culturele integratie en één op structurele integratie. De drie sociaal-culturele dimensies zijn: acculturatie, interactie en identificatie. Deze dimensies zullen achtereenvolgens behandeld worden.

Acculturatie

Acculturatie is volgens Esser het proces van culturele aanpassing aan het gastland, door middel van het verwerven van maatschappelijk relevante kennis en vaardigheden. Kennis en vaardigheden zijn op deze manier een vorm van menselijk kapitaal, waarin nieuwkomers moeten investeren om te kunnen participeren in de nieuwe maatschappij. Het minimum vereiste wat betreft acculturatie is de beheersing van de taal van het gastland, kennis van omgangsvormen, normen en waarden en op de hoogte zijn van wet- en regelgeving. Alleen dan kunnen nieuwkomers anticiperen op land specifieke situaties (Esser, 2000).

De klassieke antropologische definitie van acculturatie is de cultuurverandering die resulteert uit doorlopend contact tussen twee verschillende culturele groepen (Redfield, Linton & Herskovits, 1936). Een meer op migranten toegespitste definitie is het proces waarin individuen die zich hebben ontwikkeld in een bepaalde culturele context zich, als het gevolg van migratie, moeten aanpassen aan een nieuwe culturele context. Persoonlijke- en etnische identiteit maken plaats voor een visie hoe men moet participeren in het acculturatieproces. Assimilatie en integratie zijn twee manieren waarop individuen kunnen ‘accultureren’. Assimilatie is het opgeven van de eigen cultuur en onderdeel worden van de dominante maatschappij. Integratie impliceert zowel behoud van enige culturele integriteit als een beweging om toe te treden tot de dominante maatschappij (Berry, 1997).

Het nationale acculturatiebeleid van Nederland is verschoven van ‘integratie met behoud van eigen identiteit’ voor het begin van de 21^e eeuw, naar assimilatie na 2002. Nieuwkomers moeten zich tegenwoordig aanpassen aan de Nederlandse cultuur (Brug, Fennema, Heerden & Lange, 2009). Na het verkrijgen van een verblijfsstatus moeten

vluchtelingen binnen drie jaar het inburgeringsexamen halen. Hierbij wordt de beheersing van de Nederlandse taal en kennis van de Nederlandse maatschappij getest (Rijksoverheid, n.d.).

Beheersing van de Nederlandse taal en kennis van de maatschappij

Het spreken van de taal van het gastland staat centraal in het integratieproces. Om die reden is het Nederlandse integratiebeleid sterk gericht op taalverwerving (Michalowski, 2006). Beheersing van de Nederlandse taal maakt het allereerst makkelijker om in contact te komen met de lokale bevolking (Esser, 2000). Omgekeerd kan een gebrekkige taalbeheersing leiden tot exclusie (Michalowski, 2006). Beheersing van de Nederlandse taal is tenslotte een symbool van verbondenheid en van differentiatie of discriminatie wanneer het niet beheerst wordt. Ongelijkheden aangaande toegang tot onderwijs, de arbeidsmarkt en sociale contacten hangen veelal samen met gebrekkige taalbeheersing (Esser, 2000).

Naast taalbeheersing maakt ook kennis van de Nederlandse maatschappij deel uit van het inburgeringsexamen. De thema's die worden getoetst zijn: 'werk en inkomen', 'omgangsvormen', 'waarden en normen', 'wonen', 'gezondheid en gezondheidszorg', 'geschiedenis en geografie', 'instanties', 'staatsinrichting en rechtsstaat' en 'onderwijs en opvoeding' (Rijksoverheid, 2014).

Interactie

Esser beschrijft interactie als de wederzijdse uitwisseling van kennis en informatie door leden van de samenleving. Sociale contacten kunnen dienen als sociaal kapitaal die toegang kunnen bieden tot nieuwe middelen of voorzieningen. Door de onderlinge uitwisseling van kennis en informatie zou de kloof tussen de lokale bevolking en nieuwkomers op dat gebied verkleind moeten worden. Daarnaast zorgen sociale contacten ook voor een actieve deelname aan het sociale leven in het gastland (Esser, 2000).

Sociale interactie wordt door Robert Putnam uitgelegd door middel van de sociaal kapitaal theorie. Deze sociologische theorie luidt dat sociale contacten en netwerken waarde hebben. Net zoals fysiek kapitaal en menselijk kapitaal kunnen ook sociale contacten de productiviteit van individuen en groepen vergroten. Door middel van sociaal kapitaal verkrijgen individuen immateriële middelen, zoals informatie en invloed maar ook een goede fysieke en mentale gezondheid, een gevoel van veiligheid en het gevoel gewaardeerd te worden door anderen (Putnam, 2007). In de literatuur wordt veelal onderscheid gemaakt tussen social bonds, social bridges en social ties.

Social bonds, social bridges en social ties

Social bonds zijn vertrouwelijke en hechte contacten tussen leden van een netwerk die een vergelijkbare sociale identiteit delen of die emotioneel dichtbij staan. Voorbeelden zijn vrienden, familie of landgenoten (Szreter & Woolcock, 2004). Hechte netwerken zorgen voor sociale en psychologische ondersteuning voor de minder fortuinlijke leden van een samenleving (Putnam, 2007). Social bonds geven individuen bovendien het vertrouwen om het contact aan te gaan met leden buiten hun netwerk. Het hebben van social bonds draagt op een positieve manier bij aan de mentale gesteldheid van vluchtelingen, en daarmee ook aan een betere integratie (Ager & Stang, 2008).

Social bridges zijn contacten tussen individuen die van elkaar verschillen qua sociale identiteit, bijvoorbeeld op het gebied van leeftijd, opleiding of etnische groep (Szreter & Woolcock, 2004). Social bridges zijn minder hechte relaties dan social bonds maar geven daarentegen wel toegang tot nieuwe informatie en mogelijkheden (Putnam, 2007). In het geval van vluchtelingen zijn leden van de autochtone bevolking de belangrijkste social bridges. Leden van de autochtone bevolking zijn al langer in het gastland en kunnen vluchtelingen daarom voorzien van informatie of kennis over de maatschappij en kunnen hen daarnaast helpen om hun netwerk, en daarmee hun sociaal kapitaal, te vergroten (Szreter & Woolcock, 2004).

Social links zijn sociale contacten tussen individuen en formele instituties in de maatschappij met een bepaalde machts- of autoriteitspositie, en daarmee toegang verschaffen tot diensten, middelen of werk. Waar het bij social bridges gaat om connecties tussen individuen die min of meer gelijk zijn in status en macht, gaat het bij social ties om ongelijkwaardige machtsrelaties (Szreter & Woolcock 2004). Social links kunnen vluchtelingen, net als social bridges, voorzien van kennis en informatie, andere social links maar bijvoorbeeld ook voorzieningen (Ager & Stang, 2008).

Identificatie

Identificatie wordt door Esser omschreven als de mate waarin een nieuwkomer zich kan identificeren met de samenleving waarin hij zich bevindt. Het is een mentale en emotionele relatie tussen de nieuwkomer en de maatschappij. Identificatie kan worden uitgedrukt als een gevoel van nationale trots of verbondenheid met andere leden van de samenleving (Esser, 2000).

Een belangrijke psychologische theorie in het kader van identificatie is de zelfbeschikkingstheorie van Deci en Ryan (2000), die zich richt op de menselijke motivatie en

het menselijk welzijn. Aan het linker uiteinde van het zelfbeschikkingscontinuüm bevindt zich ‘demotivatie’, waarbij er geen intentie is om te handelen. Demotivatie komt voort uit het niet waarderen van een activiteit, het niet competent voelen om te activiteit uit te voeren of niet de verwachting hebben dat het beoogde resultaat zal worden bereikt. Aan het rechter uiteinde van het zelfbeschikkingscontinuüm bevindt zich ‘intrinsieke motivatie’, wat verwijst naar een activiteit die wordt gedaan omdat het voldoening geeft, zonder externe drijfveren. Intrinsieke motivatie is cruciaal om te leren en te ontwikkelen. De zelfbeschikkingstheorie richt zich daarom met name op de factoren die de intrinsieke motivatie kunnen verhogen.

Drie psychologische behoeften, competentie, autonomie en verbondenheid, moeten worden bevredigd om intrinsieke motivatie te verhogen. Uit onderzoek blijkt dat de aanwezigheid van competentie, autonomie en verbondenheid leidt tot meer persoonlijke groei, constructieve sociale ontwikkeling en emotioneel welzijn (Ryan & Deci, 2000).

Competentie, autonomie en verbondenheid

De behoefte aan competentie wordt bevredigd wanneer men op een effectieve manier de gewenste resultaten kan realiseren (Reis & Sheldon, 2000). Mensen zullen eerder activiteiten ondernemen die door sociale groepen worden gewaardeerd en wanneer zij het gevoel hebben de activiteit tot een goed einde te kunnen brengen. Sociaal-contextuele gebeurtenissen zoals het krijgen van positieve feedback of een beloning dragen bij aan een gevoel van competentie, wat de intrinsieke motivatie voor het ondernemen van een actie verhoogt (Ryan & Deci, 2000).

Het hebben van een eigen wil, de vrijheid om keuzes te kunnen maken en onafhankelijkheid van externe invloeden zijn kenmerken van autonomie. Mensen zijn autonoom wanneer zij vrijwillig tijd en energie besteden aan een activiteit. Mensen die veel vrijheid ervaren, zonder externe druk, creëren een grotere mate van intrinsieke motivatie, nieuwsgierigheid en verlangen naar uitdaging (Ryan & Deci, 2000).

Verbondenheid is het gevoel dat men ergens onderdeel van is of zich met anderen verbonden voelt (Reis & Sheldon, 2000). Een belangrijke reden waarom mensen op een bepaalde manier handelen is omdat het gedrag wordt aangemoedigd of gewaardeerd door mensen waar zij zich verbonden mee voelen of dit graag zouden willen. Het gevoel ergens bij te horen en een gevoel van verbondenheid zijn daarom een belangrijke invloed op intrinsieke motivatie (Ryan & Deci, 2000).

Mogelijke bijdrage InclUUsion aan sociaal-culturele integratie

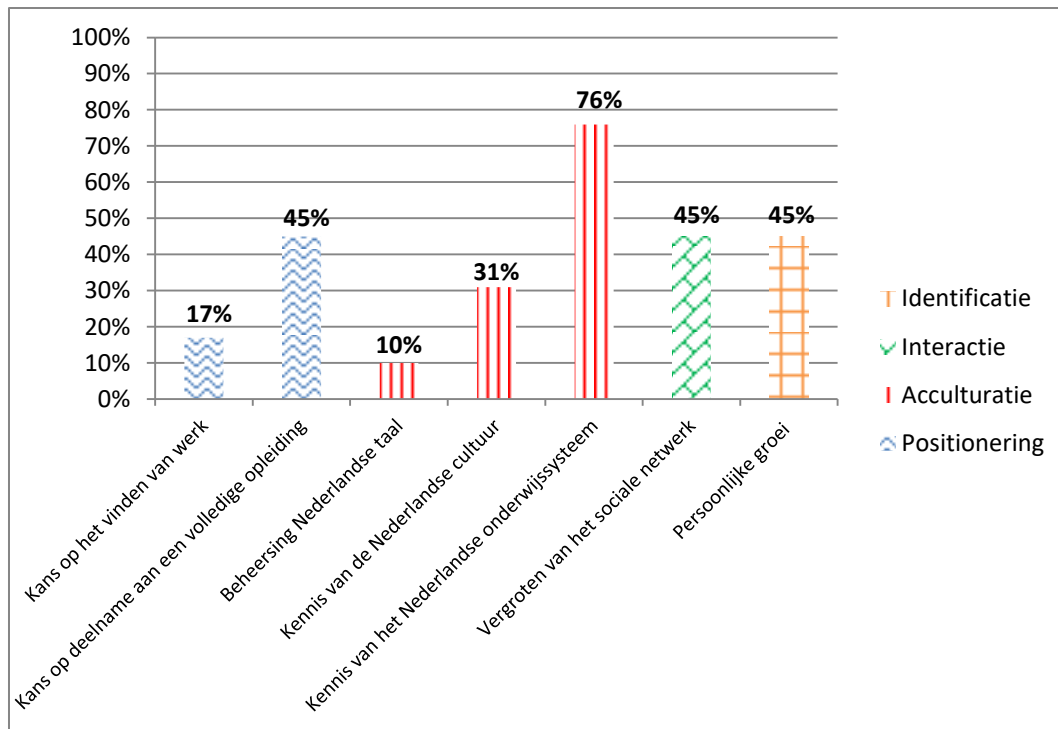
De concepten ‘beheersing van de Nederlandse taal’, ‘kennis van de Nederlandse maatschappij’, ‘social bonds’, ‘social bridges’, ‘social links’, ‘competentie’, ‘autonomie’ en ‘verbondenheid’ zullen dienen als indicatoren om de dimensies acculturatie, interactie en identificatie van het model van Esser meetbaar te maken. Op basis van informatie in het adviesrapport, opgesteld door de projectleider van InclUUsion, wordt een indicatie gegeven van wat InclUUsion kan bijdragen aan de sociaal-culturele integratie van vluchtelingen zonder verblijfsstatus in de Nederlandse maatschappij.

InclUUsion biedt de cursussen aan in het Engels. Vluchtelingen hebben op dit moment de mogelijkheid om Nederlands te spreken met hun buddy of met andere Nederlandse studenten. Door het volgen van een bepaalde cursus of, wederom, door contact met een buddy of met Nederlandse studenten zouden vluchtelingen ook hun kennis over de Nederlandse maatschappij kunnen vergroten (Valbusa, 2017).

Door InclUUsion kunnen vluchtelingen in contact komen met andere hoogopgeleide vluchtelingen, internationale studenten en Nederlandse studenten. Daarnaast worden de vluchtelingen gekoppeld aan een Nederlandse buddy. Deze contacten kunnen dienen als social bridges die informatie kunnen verschaffen over onder andere het Nederlandse onderwijssysteem en Nederlandse gewoontes. Of deze contacten uitgroeien tot social bonds, zal per individu verschillend zijn. Hetzelfde geldt voor social links (Valbusa, 2017).

Bij deelname aan InclUUsion hebben vluchtelingen de mogelijkheid om zich competent te gaan voelen doordat zij vakken kunnen volgen op hun niveau en academisch uitgedaagd worden. Op het gebied van autonomie kunnen vluchtelingen zich door het volgen van cursussen persoonlijk ontwikkelen en zich oriënteren op de toekomst. Tenslotte kan InclUUsion ervoor zorgen dat vluchtelingen zich geen vluchteling hoeven te voelen maar onderdeel gaan uitmaken van een academische gemeenschap (Valbusa, 2017).

Om een eerste indruk te krijgen van de bijdrage die InclUUsion kan leveren aan de integratie van vluchtelingen is door middel van online vragenlijsten een pilot gehouden onder 29 vluchtelingen die tenminste één blok hebben deelgenomen aan InclUUsion. Er werd hen gevraagd óf, en zo ja, op welke gebieden InclUUsion een bijdrage heeft geleverd aan hun integratie. Zowel vluchtelingen met- als zonder verblijfsstatus zijn in de pilot bevraagd. Om die reden zijn ook aspecten van structurele integratie opgenomen. Het resultaat is weergegeven in figuur 1.

Figuur 1: pilot integratie vluchtelingen InclUUsion

Het beeld dat deze pilot laat zien is dat InclUUsion op het gebied van acculturatie weinig bijdraagt aan Nederlandse taalbeheersing en dat de opgedane kennis van de Nederlandse maatschappij met name draait om het Nederlandse onderwijssysteem. Qua interactie² en identificatie³ is het lastiger om een conclusie te trekken, wat mogelijk samenhangt met het subjectieve karakter van ‘vergroten van de indicatoren ‘vergroten van het sociale netwerk’ en ‘persoonlijke groei’. De pilot toont aan dat er meer onderzoek vereist is naar de rol van InclUUsion in de sociaal-culturele integratie van vluchtelingen.

Om erachter te komen op welke manier InclUUsion ervoor zorgt dat vluchtelingen zonder verblijfsstatus worden geholpen bij hun sociaal-culturele integratie in de Nederlandse maatschappij en hoe InclUUsion dit op een betere manier zou kunnen bevorderen, zullen vluchtelingen, docenten, en buddy’s naar hun ervaringen worden gevraagd. De onderzoeksvraag die in dit artikel beantwoord zal worden is: *“Wat zijn volgens vluchtelingen, docenten en buddy’s de sterke kanten en verbetermogelijkheden van InclUUsion met betrekking tot de sociaal-culturele integratie van vluchtelingen in de Nederlandse maatschappij?”*

² De dimensie interactie is in deze pilot gemeten door ‘vergroten van het sociale netwerk’, waarbij nog geen onderscheid werd gemaakt tussen de indicatoren social bonds, social bridges en social links.

³ Waar identificatie wordt gemeten door middel van de indicatoren competentie, autonomie en verbondenheid is ten tijde van het afnemen van de pilot gekozen voor ‘persoonlijke groei’ als psychologische indicator.

Methoden

Er is gekozen voor kwalitatief onderzoek. De eerste reden daarvoor is dat InclUUsion een klein project is, waar slechts een beperkt aantal potentiële respondenten aan deelnemen. Het is om die reden lastig om te generaliseren. Ten tweede kwam uit de pilot naar voren dat veel aspecten van sociaal-culturele integratie een subjectief karakter hebben, die moeilijk in cijfers zijn uit te drukken. Diepte-interviews geven inzicht in hoe de respondenten bepaalde concepten interpreteren en er is de mogelijkheid om door te vragen. De interviews hadden een semigestructureerd karakter, waarbij van te voren bepaald welke concepten er besproken zouden worden maar de volgorde en de exacte vragen stonden nog niet vast.

Participanten

De interviews zijn afgenomen met drie groepen die nauw bij het project InclUUsion betrokken zijn: vluchtelingen, buddy's en docenten. De steekproef bestaat uit tien vluchtelingen, afkomstig uit Turkije, Iran, Burundi, Afghanistan, Nigeria en Pakistan, vier buddy's die studeren aan de Universiteit Utrecht en vier docenten werkzaam aan de Universiteit Utrecht. Het belangrijkste criterium voor de werving van de respondenten was dat zij minstens één blok moesten hebben deelgenomen aan InclUUsion, zodat zij voldoende beeld hadden van de invloed van het project. Voor vluchtelingen gold dat zij op het moment dat zij gingen participeren in InclUUsion geen status mochten hebben en dat zij op dat moment in een AZC woonden. Voor buddy's was een vereiste dat zij gekoppeld moesten zijn aan een vluchtelingstudent zonder verblijfsstatus. De participanten zijn in samenspraak met de projectleider van InclUUsion geselecteerd en per email benaderd voor een interview.

Procedure

De interviews vonden plaats in april en mei 2017. De respondenten werden uitgenodigd op het kantoor van InclUUsion, een locatie waar alle respondenten bekend mee waren. Dit heeft mogelijk tot meer ontspanning bij de respondenten geleid. Bij binnenkomst vond eerst een informeel gesprek plaats om elkaar te leren kennen en kreeg de respondent een drankje aangeboden. De interviews vonden plaats in een geluidsdichte ruimte. Dit waarborgde de privacy van de respondenten en gaf hen de gelegenheid om vrijuit te kunnen praten. De respondenten werden geïnformeerd over de opzet en het doel van het onderzoek en het verloop van het interview. Vervolgens hebben beide partijen het informed-consent formulier

ondertekend. Hierin stond onder anderen beschreven wat er wel en niet met de verstrekte informatie zou worden gedaan en dat respondenten op elk moment het recht hadden om hun medewerking aan het onderzoek in te trekken. De namen van de respondenten zijn geanonimiseerd. Dit heeft de privacy van de respondenten gewaarborgd en heeft hen wellicht de mogelijkheid geboden om vrijer te kunnen spreken. De eerste vraag die in elk interview met vluchtelingen werd gesteld is: “Kun je iets vertellen over je achtergrond?” De eerste vraag voor buddy’s en docenten was: “Wat is je betrokkenheid bij InclUusion?” Op het einde van de interviews is de respondenten gevraagd of zij nog iets kwijt wilden. Vanaf het moment dat de eerste vraag werd gesteld duurden de interviews gemiddeld 45 minuten.

Instrumenten

Om te bepalen wat de sterke kanten en de verbeterpunten van InclUusion zijn bij de sociaal-culturele integratie van vluchtelingen zonder verblijfsstatus in de Nederlandse maatschappij, is gebruik gemaakt van de dimensies ‘acculturatie’, ‘interactie’ en ‘identificatie’ uit het model van Esser. Deze dimensies zijn tijdens de interviews bevestigd door middel van zeven indicatoren die behandeld zijn in de introductie. Bij de indicator ‘beheersing van de Nederlandse taal’ is gevraagd naar de kwaliteit en de frequentie van spreken en bij ‘kennis van de Nederlandse maatschappij’ naar normen en waarden en het onderwijssysteem. Social bonds zijn uitgelegd als contacten met mensen die kunnen worden beschouwd als emotioneel dichtbij, social bridges als contacten met Nederlanders of andere niet-vluchtelingen en social links als mensen met een bepaalde statuspositie. Competentie is tijdens de interviews uitgelegd als een gevoel van eigenwaarde, autonomie als het hebben van controle over je leven en verbondenheid als het gevoel onderdeel te zijn van de Nederlandse maatschappij. Een schematische weergave van de manier waarop de indicatoren tijdens de interviews met vluchtelingen, buddy’s en docenten bevestigd zijn, is te vinden in de topic lists (bijlage 1 en 2).

Data-analyse

De opnames van de interviews zijn verbatim getranscribeerd, wat inhoudt dat herhalingen, stotteren en tussenwerpsels achterwege zijn gelaten. Door te transcriberen is de verwerking van de interviews een zo betrouwbaar mogelijke weergave van de antwoorden van de participanten. In verband met de privacy zijn de transcripties geanonimiseerd. Voor de analyse van de data is gebruik gemaakt van het kwalitatieve coderingsprogramma NVivo. De indicatoren van het integratiemodel hebben de basis gevormd voor de codeboom. Na het

coderen van enkele interviews is daar nog een aantal codes aan toegevoegd, zoals ‘ervaring asielprocedure, doel met InclUUsion, belangrijkste aspect InclUUsion en suggesties voor verbetering. De overige interviews zijn vervolgens op dezelfde manier gecodeerd. Voor vluchtelingen, buddy’s en docenten is een aparte codeboom gemaakt (zie bijlage 3).

Resultaten

De mogelijkheid om in contact te komen met Nederlanders, een verhoogd gevoel van competentie en autonomie en een grotere mate van verbondenheid met de Nederlandse maatschappij zijn volgens vluchtelingen, buddy’s en docenten de belangrijkste aspecten van InclUUsion met betrekking tot de sociaal-culturele integratie van vluchtelingen zonder verblijfsstatus in de Nederlandse maatschappij. De bijdrage van InclUUsion aan het leren van de Nederlandse taal is het meest beperkt. Het aanbieden van een interactieve, praktische Nederlandse taal cursus is dan ook het meest genoemde punt voor verbetering. De volledige resultaten zullen worden uiteengezet.

Beleving asielprocedure

Uit de interviews met de vluchtelingen komt duidelijk naar voren dat zij negatieve ervaringen hebben met de asielprocedure. Het AZC wordt veelal ervaren als een gevangenis en zorgt voor isolatie van de maatschappij. Bovendien geven bijna alle vluchtelingen aan dat zij hun verblijf in een AZC als psychologisch zwaar beschouwen:

“Ik heb niks te doen. ‘s Ochtends wakker worden, eten en slapen. Niks anders. [...] Het is heel moeilijk om te overleven in het AZC. Het leven in het AZC is heel saai. Er is niks interessants waarbij je je hersenen kunt gebruiken” (V10).⁴

Andere problemen houden verband met de asielprocedure in het algemeen: niet de controle hebben over het eigen leven, onzekerheid over de toekomst en het gebrek aan mogelijkheden, met name op het gebied van studie en werk. De negatieve ervaringen hebben de vluchtelingen voornamelijk opgedaan in AZC’s die zich aan de rand van een dorp of stad bevinden, zoals in Budel, Hoogeveen en Zaandam. De meeste deelnemers aan InclUUsion zijn inmiddels overgeplaatst naar een AZC in de omgeving van Utrecht. Deze AZC’s bevinden zich over het algemeen dichterbij de stad, er worden activiteiten aangeboden en er zijn meer mogelijkheden

⁴ De quotes van de vluchtelingen zijn vertaald van het Engels naar het Nederlands. De inhoud is echter hetzelfde gebleven.

om in contact te komen met de lokale bevolking. In een aantal gevallen is InclUUsion de reden geweest voor de verhuizing naar een AZC in de omgeving Utrecht:

“Ze hebben ons naar een kamp in Zeist gebracht, wat beter is dan in Zaandam. Het is ook een gevangenis maar je bent in de bossen en het is beter. Dus dit is de eerste grote stap. Hier naartoe verhuizen heeft mijn leven veranderd. Dankzij InclUUsion” (V7).

Social bridges

Doordat de vluchtelingen die in een AZC wonen over het algemeen afgesloten zijn van de samenleving, hebben zij weinig contact met Nederlanders, behalve wanneer zij hier actief naar opzoek gaan. InclUUsion maakt de drempel om in contact te komen met Nederlanders lager. Hierdoor zijn alle vluchtelingen tijdens hun deelname in contact gekomen met Nederlandse studenten en/of docenten. De belangrijkste social bridge is de buddy. Het grootste deel van de vluchtelingen geeft aan goed contact te hebben met hun buddy en als gevolg hiervan te leren over het Nederlandse onderwijssysteem en over de Nederlandse cultuur:

“We spreken minstens één of twee keer per week af. Soms gaan we wat eten of drinken, dus dat is prima. Hij helpt mij enorm met de cursus die ik doe. Zoals ik al zei is het niet echt zoals in Burundi. Het verschilt heel erg van het Nederlandse systeem, bijvoorbeeld blackboard, de bibliotheek en hoe je google scholar moet gebruiken” (V10).

Daarnaast leren de vluchtelingen ook veel van de internationale studenten die zij in de cursussen leren kennen.

“Ja ik geloof dat wanneer je mensen uit andere landen en culturen ontmoet, dat je daarmee je kennis vergroot. Niet alleen op het gebied van onderwijs maar ook cultureel, hoe andere mensen zich gedragen, hoe ze reageren, de verschillen tussen landen” (V1).

De buddy's geven aan dat hun vluchtelingstudent altijd bij hen terecht kan met vragen over het reilen en zeilen in Nederland, met name op studiegebied. Daarnaast zijn de vluchtelingstudenten in enkele gevallen via hen in contact gekomen met andere Nederlanders:

“We hebben wel eens afgesproken met vrienden en dan was V10 er ook bij. We zijn weleens wezen poolen, hij is ook weleens bij mij thuis geweest. En mijn vriendin kent hij ook dus die heeft hij ook wel vaker gezien” (B1).

De docenten hebben tijdens hun cursus gezien dat de vluchtelingen in contact kwamen met Nederlandse studenten. Daarnaast wordt ook de kracht van contact met internationale studenten genoemd:

“Het lijkt mij vanzelfsprekend het allerprettigste omdat je dan niet een rare uitzondering bent, de enige die niet Nederlands praat, de enige die niet weet hoe de universiteit hier in elkaar zit of hoe Utrecht in elkaar zit” (D2).

Competentie en autonomie

Het merendeel van de vluchtelingen ervaart de asielpprocedure als tijdverspilling. De onzekerheid over de toekomst en het gebrek aan mogelijkheden je te ontwikkelen maakt dat veel vluchtelingen het geloof in eigen kunnen verliezen. De geïnterviewde vluchtelingen zijn het er unaniem over eens dat zij zich door InclUUsion competentier zijn gaan voelen. De belangrijkste reden hiervoor is dat zij door het volgen van cursussen hun tijd zinvol kunnen besteden en zichzelf weer kunnen gaan ontwikkelen, wat hun gevoel van eigenwaarde vergroot:

“InclUUsion geeft me hoop, de motivatie om ervoor te gaan. In Budel en Hoogeveen voelde ik me waardeloos maar ik had de intake bij InclUUsion en werd toegelaten tot de cursus. Ik voelde dat ik het kan en dat ik voor mijn master kan gaan, om mijn dromen in vervulling te laten gaan en iets te kunnen betekenen voor de wereld” (V9).

Competentie wordt door veel respondenten geassocieerd met autonomie. Ondanks dat de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) beslist over het al dan niet krijgen van een verblijfsstatus, en de vluchtelingen hier feitelijk gezien afhankelijk van blijven, zijn de meesten zich door hun deelname aan InclUUsion autonomer gaan voelen. Doordat zij, in plaats van moeten wachten in het AZC, zich kunnen blijven ontwikkelen en hun tijd zinvol kunnen besteden, ervaren zij meer gevoel van controle in hun leven. De belangrijkste reden die hiervoor genoemd wordt is dat zij door InclUUsion de kans hebben om te investeren in de toekomst:

“Ik heb ontdekt dat de cursussen die ik volg bij InclUUsion voortborduren op wat ik al heb. Het geeft me het gevoel dat ik progressie boek. [...] Het geeft me ook meer kans om een master te kunnen doen” (V4).

Alle buddy's oordelen dat InclUUsion ervoor zorgt dat hun vluchtelingstudenten iets te doen hebben en hun tijd op een zinvolle manier kunnen besteden. Daarnaast denkt het merendeel

dat hun vluchtelingstudent zich door InclUUsion autonomer kan gaan voelen omdat ze kunnen werken aan hun toekomst, en daarmee meer grip op hun leven kunnen ervaren:

“Hij is zijn pad alvast aan het uitstippelen, hij is alvast aan het opbouwen wat nuttig is voor hem. [...] In dat opzicht heeft hij wel meer controle op zijn leven, meer het gevoel dat hij nog steeds de goede kant op gaat, ondanks dat zijn situatie niet ideaal is” (B3).

Ook de meeste docenten menen dat vluchtelingen door deelname aan cursussen weer student kunnen zijn en zinvol bezig kunnen zijn. Volgens één docent zit er echter ook een keerzijde aan.

“Het kan soms ook wel weer confronterend zijn. Als je of de Engelse taal niet goed beheerst of als je ziet dat medestudenten dingen veel sneller oppikken of veel makkelijker zichzelf kunnen presenteren, veel betere stukken kunnen presenteren” (D1).

Verbondenheid

Waar de meeste vluchtelingen zich in het AZC zich geïsoleerd voelen van de samenleving, voelen alle vluchtelingen zich door InclUUsion meer onderdeel van de Nederlandse maatschappij. Het belangrijkste aspect is hierbij dat zij, door cursussen te kunnen volgen aan de universiteit, in staat zijn te participeren in de academische wereld en contact te hebben met Nederlandse studenten en docenten:

“Ik heb me altijd een voorbijganger gevoeld, dat ik niet thuishoor in dit land. Maar met dit project heb ik het gevoel dat ik onderdeel kan zijn van deze samenleving. Ik zit in de klas met reguliere studenten en de meesten weten niet dat ik een vluchteling ben. [...] Ik ben geen bezoeker meer, ik ben niet meer de persoon die langs de ramen loopt en ziet wat er binnen in de huizen gebeurt. Ik ben nu binnen, ik ben in het huis” (V7).

Wat daarnaast meermaals genoemd wordt door de vluchtelingen is dat zij zich door InclUUsion onderdeel voelen van de studentenwereld. Als studenten voelen zij zich gelijkwaardig aan andere studenten, waar zij zich in het AZC tussen andere vluchtelingen minderwaardig voelen:

“Ik word liever geen vluchteling genoemd. Met dank aan InclUUsion ben ik nu student en kan ik deelnemen aan cursussen, zoals normale studenten. Elke keer wanneer mensen vragen wat ik doe, antwoord ik: ik ben student” (V10).

Hoewel een enkele buddy zich afvraagt of vluchtelingen zich kunnen binden aan de maatschappij, aangezien een deelname aan InclUUsion slechts tijdelijk is, denkt het merendeel dat hun vluchtelingstudenten zich door InclUUsion meer verbonden zijn gaan voelen met de Nederlandse maatschappij:

“Ik denk dat je wordt opgenomen binnen de universiteit vanuit InclUUsion, je wordt gekoppeld aan een student, je hebt de mogelijkheid om de taal te leren, dat soort dingen. Dat draagt wel bij aan die identificatie met een thuis” (B2).

De docenten zijn wat gereserveerder en denken dat de verbondenheid beperkt blijft tot hooguit de stad Utrecht of de universiteit:

“Dus om nou te zeggen: nu heb je contact met de Nederlandse samenleving.. ja met een deel ervan, het studentendeel. En dat is ook al heel mooi. Het is beter dan niks zou ik zeggen” (D2).

Kennis van de Nederlandse maatschappij

Doordat de vluchtelingen zich door InclUUsion niet meer aan de rand van de samenleving bevinden en in contact kunnen komen met de lokale bevolking, leren zij geleidelijk steeds meer over de Nederlandse maatschappij. Onderdelen van de Nederlandse cultuur werden het vaakst genoemd, zoals tradities en gewoontes. Daarnaast komen ook kennis van het Nederlandse onderwijssysteem en de verhouding tussen studenten en docenten meerdere malen terug:

“Wat ik waardeer aan de Nederlandse maatschappij is dat het heel open is. Er is geen discriminatie op basis van ras, geslacht of voorkeuren. [...] In het klaslokaal hebben studenten vrijheid van meningsuiting en ze kunnen zeggen wat ze willen en niemand onderdrukt hen. Dit is een groot probleem in mijn land en voor mijn ideeën” (V5).

Enkele vluchtelingen hebben een specifieke cursus gevolgd over de Nederlandse maatschappij en hebben daarbij geleerd over de Nederlandse geschiedenis, politiek en wet- en regelgeving. Ook minder voor de hand liggende kennis van de Nederlandse maatschappij is door een enkele vluchteling opgedaan, door een tijdens InclUUsion opgebouwde vriendschap met een Nederlandse student:

“Ik was nog nooit naar een Nederlandse verjaardag geweest. [...] Ik heb bijvoorbeeld geleerd dat je je cadeau moet openen in de aanwezigheid van de andere gasten, om hen niet te beledigen. [...] Ik ging eerder weg ik zei: je kan het openmaken wanneer je wil. Maar iedereen wachtte totdat ik mijn cadeau zou openmaken” (V7).

Buddy's noemen met name zaken die zij hun vluchtelingstudent hebben geleerd over de Nederlandse maatschappij. Dit loopt uiteen van het Nederlandse onderwijssysteem, politiek, hoe je in Nederland een sollicitatiebrief schrijft en cultuurverschillen:

“Het was sowieso voor hem al een volledige verassing dat hij aan een meisje was gekoppeld, dat mag daar gewoon niet eigenlijk. [...] Er was daar een islamitische studentenvereniging die controleerde of je dat niet deed. Dat heeft hij ook wel echt geleerd: twee jaar geleden dat ik me nooit had kunnen voorstellen dat wij hier gewoon thee zitten te drinken als vrienden” (B3).

De docenten menen dat vluchtelingen tijdens hun deelname aan InclUUsion gaandeweg het één en ander meekrijgen over de Nederlandse maatschappij:

“Dus alleen al het hier naartoe gaan, met andere studenten en docenten in contact komen, al wel iets helpt om een blik te krijgen op hoe de Nederlandse samenleving in elkaar zit, en wat maatschappelijke oriëntatie te hebben. Maar wel heel fragmentarisch natuurlijk” (D1).

Social bonds en social links

Het merendeel van de geïnterviewde vluchtelingen is zonder familie en vrienden naar Nederland gekomen. In het AZC is het contact met medevluchtelingen, met name vanwege psychische problemen en de taalbarrière, lastig. Op enkele uitzonderingen na komen hier om die reden geen hechte contacten uit voort. Bij de meeste vluchtelingen heeft hun deelname aan InclUUsion evenmin geleid tot hechte vriendschappen. Desalniettemin hebben de meeste vluchtelingen regelmatig contact met andere InclUUsion studenten en ervaren dit als prettig en helpend:

“Ik denk dat het belangrijkste is dat, als InclUUsion mij geen nieuwe vrienden oplevert, ik in elk geval nieuwe mensen kan ontmoeten. Ik heb mensen leren kennen uit Arabische landen, uit Syria, Palestina. Misschien ben ik niet bevriend met hen maar ik ken ze en ze kunnen mij advies geven” (V8).

Voor de meeste vluchtelingen is InclUUsion niet het middel om in contact te komen met mensen met een bepaalde machtspositie. Enkele vluchtelingen vormen hierop een uitzondering:

“Door InclUUsion heb ik het Netherlands Institute of Human Rights kunnen bezoeken. [...] Ik heb de directeur van het instituut ontmoet. Ze heeft ons verteld over het mensenrechten systeem in Nederland, hoe het werkt, en hoe het instituut functioneert” (V4).

Hoewel de buddy's over het algemeen menen dat hun vluchtelingstudent via InclUUsion met verschillende mensen in contact is gekomen, zijn dit, zover zij dit kunnen inschatten, geen hechte contacten:

“Ze heeft wel contacten en ze vindt het leuk om naar activiteiten te komen maar ik denk dat ze het wel een soort van nodig heeft maar dat de behoefte of de noodzaak er misschien niet perse is” (B2).

In een uitzonderlijk geval is er een hecht contact ontstaan tussen buddy en vluchtelingstudent:

“Ik zie V10 als een vriend. Ik denk dat hij mij ook wel als een vriend ziet” (B1).

Beheersing van de Nederlandse taal

Alle geïnterviewde vluchtelingen geven aan dat ze in de AZC's waar ze wonen of hebben gewoond de mogelijkheid hebben om Nederlands te leren. Een aantal van hen noemt echter dat de taallessen werden gegeven door vrijwilligers en niet van hoog niveau waren. Bij een ruime meerderheid van de vluchtelingen wordt InclUUsion niet gezien als de manier om Nederlands te leren. Een deel van deze groep oordeelt dat InclUUsion hiervoor niet de mogelijkheid biedt. Het andere deel denkt dat dit met behulp van Nederlandse studenten of buddy's gerealiseerd kan worden, maar hier wordt om uiteenlopende redenen geen gebruik van gemaakt:

“De eerste keer dat we afspraken stelde mijn buddy voor: ‘als je Nederlands wil leren kunnen we oefenen en ik kan je helpen.’ Maar in die periode was ik niet in de stemming om Nederlands te leren. De cursussen zijn in het Engels en ik focus mij liever op mijn Engels.” (V8).

Een enkeling geeft aan dat zijn deelname aan InclUUsion hem heeft geholpen bij het leren van Nederlands, door zelf actief op zoek te gaan naar mogelijkheden:

“Ik oefen met mijn buddy en met andere mensen die ik ken, dus InclUUsion helpt ons zelfs hiermee. Soms vraag ik iets aan mijn docent en ik probeer het in het Nederlands te doen. Mijn docent begrijpt wat ik bedoel en corrigeert me” (V9).

Met name omdat de vakken in het Engels zijn hebben de buddy's voornamelijk in die taal gesproken met hun vluchtelingstudent. In een paar gevallen werd er in beperkte mate wat Nederlands gesproken maar over het algemeen denken de buddy's dat dit niet de primaire taak van InclUUsion is:

“De cursussen van InclUUsion werken daar niet perse aan mee omdat het natuurlijk allemaal Engelse cursussen zijn. Ik denk dat InclUUsion in dat opzicht ook meer op de soort van integratie zit qua kennis van de cultuur, dan dat het perse op het leren van de Nederlandse taal zit” (B1).

Alle docenten menen dat het leren van Nederlands niet de taak van InclUUsion zou moeten zijn, al sluiten zij niet uit dat er gaandeweg wat Nederlands wordt opgepikt:

“Ik denk dat als ze dan via die cursussen met medestudenten in contact komen en op die manier leren de Nederlandse studenten ze nog wat. Dat is leuk, dat is bijvangst. Maar ik denk niet dat je je daarop moet focussen” (D3).

Suggesties voor verbetering

Het verbeterpunt voor InclUUsion dat door bijna alle vluchtelingen wordt genoemd is dat er een mogelijkheid zou moeten komen om Nederlands te leren, bij voorkeur op een interactieve en praktische manier en mogelijk in combinatie met het leren over de Nederlandse maatschappij:

“Misschien een taalactiviteit of een taalclub of zoiets. InclUUsion zou dit kunnen organiseren met de lokale bevolking, met moedertaalsprekers. [...] Je kan bijvoorbeeld een typisch Nederlands gebouw bezoeken en daarover praten in het Nederlands, alleen in het Nederlands” (V7).

Andere initiatieven die genoemd worden: via InclUUsion direct toegelaten kunnen worden tot een voltijdstudie, adverteren in AZC's om meer bekendheid te genereren en het aanbieden van InclUUsion op andere universiteiten. Een opvallende constatering is dat InclUUsion niet volledig includeert zolang alleen hoger opgeleide vluchtelingen welkom zijn:

“Er is een limiet, je moet een bepaald niveau hebben. Je moet Engels spreken en minstens de middelbare school hebben afgerond. Dus veel van hen hebben niet het niveau om te kunnen deelnemen. [...] We moeten iets vinden wat zij kunnen doen” (V10).

Ook de buddy's denken dat InclUUsion een Nederlandse taalcursus zou kunnen aanbieden, mogelijk in samenwerking met al bestaande vrijwilligersorganisaties. Daarnaast wordt ook het aanbieden van een dergelijk project op andere universiteiten meermaals genoemd. Tenslotte zou ook het sociale aspect van InclUUsion verbeterd kunnen worden:

”Als er een lounge was ergens in een gebouw of in de bieb of zelfs dat café bij de universiteitsbibliotheek en dat je zou zeggen: elke vrijdag van 10 tot 11 hebben we

hier InclUUsion koffie-uurtje. Dat mensen gewoon heel vrijblijvend weten waar ze andere mensen zouden kunnen vinden” (B4).

In tegenstelling tot de vluchtelingen en de buddy’s denken de docenten niet dat het onder het takenpakket van InclUUsion valt om een cursus Nederlandse taal aan te bieden. Zij oordelen dat InclUUsion zich vooral moet focussen op wat het op dit moment al doet. Wat wel tot de mogelijkheden behoort is het aansluiten bij al bestaande initiatieven en om samen te werken met andere organisaties die een belangrijke rol spelen bij de sociaal-culturele integratie.

“Wat ik zou willen zien is een visie, ontwikkeld InclUUsion, in samenwerking met het COA, de gemeente en het UAF. [...] Dat is een gemeenschappelijk inspanning om het potentieel, het menselijk kapitaal, cultureel kapitaal en pedagogisch kapitaal van die mensen op waarde te schatten. We moeten die mensen in staat stellen om er gebruik van te maken en een bijdrage te leveren aan de maatschappij” (D4).

Extra bevinding

Wat door een groot aantal vluchtelingen, buddy’s én docenten wordt genoemd, letterlijk of tussen de regels door, is dat InclUUsion de deur opent richting mogelijkheden op het gebied van sociaal-culturele integratie. Het verschilt echter per individu of deze mogelijkheden worden aangegrepen. Dit wordt treffend beschreven door een vluchteling:

“Het is echt een brug, InclUUsion. Je kan er gebruik van maken, of je steekt de rivier over of je neemt een andere route. Het is een opening maar InclUUsion maakt geen vrienden voor je. Je moet het zelf doen. Maar de poort, die is belangrijk. Je hebt de mogelijkheid dat je de brug kan gebruiken om mensen te leren kennen en te leren over de cultuur. InclUUsion maakt de weg vrij maar kan je niet dwingen er overheen te lopen. Dus het hangt af van de vluchtelingen of ze de lokale bevolking willen leren kennen en kennis willen maken met de nieuwe cultuur” (V7).

Discussie

Conclusie

In dit artikel is onderzocht wat volgens vluchtelingen, docenten en buddy’s de sterke kanten en verbetermogelijkheden van InclUUsion zijn met betrekking tot sociaal-culturele integratie van vluchtelingen in de Nederlandse maatschappij. Van de drie actoren zijn de vluchtelingen over het algemeen het meest optimistisch over de sociaal-culturele integratiemogelijkheden die InclUUsion hen biedt en schetsen de docenten een wat genuanceerder beeld. Social

bridges, competentie, autonomie en verbondenheid zijn de indicatoren die volgens vluchtelingen, buddy's en docenten de grootste bijdrage leveren aan sociaal-culturele integratie. De belangrijkste functie van InclUUsion, zo blijkt uit de resultaten, is dat vluchtelingen in contact kunnen komen met Nederlandse studenten. Daarnaast groeit hun gevoel van eigenwaarde doordat zij hun tijd zinvol kunnen besteden en voelen zij zich autonomer omdat zij in de toekomst kunnen investeren. Bovendien gaan zij zich ook meer onderdeel voelen van de maatschappij, in elk geval van de universiteitswereld. Door te kunnen participeren in de maatschappij en in contact te kunnen komen met de lokale bevolking krijgen zij geleidelijk aan steeds meer kennis over de Nederlandse maatschappij, al is dit fragmentarisch. InclUUsion heeft slechts in enkele uitzonderingsgevallen geleid tot contact met social bonds of social links. De indicator waar InclUUsion de minste bijdrage aan levert, en waar tegelijkertijd juist veel behoefte aan is, is beheersing van de Nederlandse taal. Een mogelijkheid om Nederlands te leren wordt door zowel de vluchtelingen als door de buddy's het vaakst genoemd. Een praktische, interactieve cursus wordt genoemd als oplossing, mogelijk in combinatie met het leren over de Nederlandse maatschappij. De docenten menen echter dat InclUUsion zelf niet teveel taken op zich moet nemen en de samenwerking met andere organisatie moet zoeken.

Met betrekking tot het integratiemodel van Esser kan geconcludeerd worden dat InclUUsion vooral op het gebied van identificatie van waarde is. Ryan en Deci stellen met hun zelfbeschikkingstheorie dat het vervullen van de drie psychologische behoeften competentie, autonomie en verbondenheid de intrinsieke motivatie van individuen wordt verhoogd, wat cruciaal is om te leren en ontwikkelen. Een gebrek aan deze behoeften leidt tot demotivatie en verminderd welzijn. Dat laatste lijkt het geval te zijn bij vluchtelingen die in een AZC moeten wachten op een verblijfsstatus. Een deelname aan InclUUsion leidt er echter over het algemeen toe dat vluchtelingen zich competentier en autonomer voelen en dat zij zich onderdeel voelen van de studentengemeenschap. Hun intrinsieke motivatie wordt daarmee verhoogd, wat hen in staat stelt om zich weer te gaan ontwikkelen.

De sociaal kapitaal theorie van Putnam luidt dat sociale contacten en netwerken waarde hebben. Voor de vluchtelingen die deelnemen aan InclUUsion zijn met name de sociale contacten met Nederlanders waardevol. Deze social bridges zijn van belang voor de uitwisseling van informatie en vormen de link met de samenleving buiten het eigen netwerk. Door het contact met Nederlandse studenten hebben vluchtelingen geleerd over de Nederlandse cultuur en het onderwijssysteem. Van het opbouwen van hechte vriendschappen

(social bonds) en contacten met individuen met een bepaalde statuspositie is InclUUsion slechts sporadisch de oorzaak geweest.

Acculturatie is de dimensie waar InclUUsion de minste bijdrage aan levert. In Nederland is sprake van assimilationistische acculturatie, waarbij vluchtelingen, na ontvangst van een verblijfsstatus, verplicht moeten inburgeren. Hierbij wordt beheersing van de Nederlandse taal en kennis van de Nederlandse maatschappij getoetst (Rijksoverheid, n.d.). Door deelname aan InclUUsion doen vluchtelingen kennis op over de Nederlandse cultuur en het Nederlandse onderwijssysteem. Het is echter de vraag hoeveel dit hen gaat helpen tijdens het inburgeren. Vluchtelingen zien daarnaast geen mogelijkheid om via InclUUsion de Nederlandse taal te leren. De suggesties voor verbetering van het project, met betrekking tot sociaal-culturele integratie, richten zich daarom ook met name op deze dimensie. De eerder genoemde doelstelling van InclUUsion is echter de activering en participatie van vluchtelingen (Valbusa, 2017). Zoals al door enkele docenten werd aangegeven is het leren van de Nederlandse taal of kennis vergaren over de Nederlandse maatschappij bijvangst maar niet hetgeen waar InclUUsion zich op zou moeten richten. Acculturatie in de vorm van inburgering is een taak van de overheid en niet van InclUUsion.

De mate waarin InclUUsion een bijdrage levert aan sociaal-culturele integratie wordt echter voornamelijk bepaald door de persoonlijke doelen en motivatie van de individuele vluchtelingen. Waar de ene vluchteling op elk gebied van sociaal-culturele door InclUUsion is geholpen, heeft de ander slechts behoefte aan het volgen van een cursus. InclUUsion biedt de mogelijkheden maar het is aan de vluchtelingen zelf of zij hier gebruik van willen maken. InclUUsion kan bijdragen aan sociaal-culturele integratie van vluchtelingen zonder verblijfsstatus, maar hoe groot die bijdrage is, en op welke sociaal-culturele aspecten, is per vluchteling verschillend.

Zwakke en sterke punten van het onderzoek

Er kunnen enkele kanttekeningen geplaatst worden bij dit onderzoek. Ten eerste zijn er bepaalde subjectieve keuzes gemaakt voor het integratiemodel en de indicatoren. Bestaande integratiemodellen richten zich uitdrukkelijk op statushouders. Uit proefinterviews bleek dat de structurele integratie indicatoren van deze modellen niet van toepassing zijn bij vluchtelingen zonder verblijfsstatus. Om die reden is de keuze gemaakt om de sociaal-culturele dimensies van het model van Esser aan te houden, maar hierbij een andere invulling te geven aan de indicatoren. Zo is bij de dimensie acculturatie uitgegaan van de Nederlandse inburgering. Deze subjectieve keuzes maken het onderzoek wellicht wat minder betrouwbaar

maar heeft het, door de toespitsing op vluchtelingen zonder verblijfsstatus in Nederland, specifiekere resultaten opgeleverd.

Daarnaast hadden twee respondenten op het moment van interviewen inmiddels een verblijfsstatus ontvangen, wat niet in overeenstemming is met de selectiecriteria. Op het moment dat zij gingen deelnemen aan InclUUsion hadden zij echter nog geen verblijfsstatus zij woonden op de dag van het interview nog in het AZC, in afwachting van een woning. Hun situatie was dus niet erg afwijkend van de andere respondenten. Om die reden is de keuze gemaakt hen te interviewen.

Tenslotte is het onderzoeken wat InclUUsion bijdraagt aan sociaal-culturele integratie enigszins tegenstrijdig omdat landelijk beleid niet-statushouders bewust ontmoedigt om te integreren. Omdat echter uit onderzoek (Bakker, 2015) blijkt dat integratie begint op het moment dat de vluchteling in het gastland arriveert, en niet pas na ontvangst van een verblijfsstatus, is het waardevol om te onderzoeken aan welke aspecten van sociaal-culturele integratie een lokaal project als InclUUsion een bijdrage levert.

Dit onderzoek kent daarnaast ook enkele sterke punten. Waar eerder onderzoek naar de rol van onderwijs bij de integratie van vluchtelingen zich richt op statushouders, richt dit onderzoek zich op een project dat vluchtelingen zonder verblijfsstatus te mogelijkheid biedt om te studeren. Uit een adviesrapport komt naar voren dat het belangrijk is dat vluchtelingen tijdens de asielprocedure dagbestedingsmogelijkheden hebben. Daarom is het belangrijk om onderzoek te doen naar initiatieven die deze dagbestedingsmogelijkheden bieden.

Bovendien wordt er vanuit drie perspectieven naar de sociaal-culturele integratiemogelijkheden van InclUUsion gekeken, namelijk vluchtelingen, buddy's en docenten. Waar vluchtelingen vooral denken vanuit hun eigen belang, en buddy's in het belang van hun vluchtelingstudenten, denken docenten met name vanuit het belang van de universiteit en wat er realistisch gezien mogelijk is met InclUUsion. Vluchtelingen en buddy's bijvoorbeeld waren bijvoorbeeld een voorstander het aanbieden van een Nederlandse taal cursus door InclUUsion, terwijl docenten oordelen dat dit niet de verantwoordelijkheid van InclUUsion is. Dit brengt meer nuance en balans in de resultaten van het onderzoek.

Aanbevelingen

Een theoretische aanbeveling is dat er meer onderzoek gedaan zou moeten worden naar de integratiemogelijkheden voor vluchtelingen zonder status. Het negatieve beeld wat in de literatuur wordt geschetst over de asielprocedure wordt in dit onderzoek bevestigd. Alleen al de mogelijkheid om niet voortdurend in de omgeving van het AZC te hoeven verblijven

lijkt vluchtelingen, met name op psychologisch gebied, te helpen. Om die reden wordt geadviseerd om ook vergelijkbare projecten en initiatieven, gericht op vluchtelingen zonder verblijfsstatus, te onderzoeken. Aangezien InclUUsion pas in het najaar van 2016 van start is gegaan, is het interessant om projecten te onderzoeken die eerder gestart zijn. Het ‘Welcome@FUBerlin’ programma van de Vrije Universiteit van Berlijn (Freie Universität Berlin, 2016) en het ‘Academic Dugnad’ programma van de Universiteit van Oslo (University of Oslo, 2016) zijn beiden in 2015 van start gegaan en bieden vluchtelingen, net als InclUUsion, de mogelijkheid om cursussen te volgen op de universiteit en is er een buddy-programma. Initiatieven zoals het adviesbureau bij Welcome@FUBerlin en het stageprogramma van Academic Dugnad tonen aan dat deze projecten, in tegenstelling tot InclUUsion, zich directer richten op toelating tot voltijdstudies en de arbeidsmarkt. Daarnaast worden er bij universiteiten van Berlijn en Oslo ook taalcursussen aangeboden, terwijl hier onder vluchtelingen die deelnemen aan InclUUsion bij uitstek behoefte aan is. Het is interessant om te onderzoeken wat deze buitenlandse projecten, die al verder ontwikkeld zijn dan InclUUsion, vluchtelingen zonder verblijfsstatus te bieden hebben en wat InclUUsion hier eventueel van zou kunnen leren.

Een praktische aanbeveling voor InclUUsion is om te kijken naar een mogelijkheid om vluchtelingen de Nederlandse taal te leren. Het is gebleken dat hier vanuit de vluchtelingen veel behoefte aan is maar docenten menen dat InclUUsion dit niet zelf zou moeten aanbieden. Een optie is daarom om samen te werken met organisaties die cursussen Nederlandse aanbieden. Op deze manier kan de behoefte van de vluchtelingen worden bevredigd, zonder dat InclUUsion teveel taken op zich neemt.

Slotwoord

Integratie begint op het moment dat een vluchteling in het gastland arriveert (Bakker, 2015) en het is belangrijk dat zij al tijdens de asielpprocedure dagbestedingsmogelijkheden hebben om psychologische problemen en demotivatie te voorkomen (ACVZ, 2013). De bijdrage die InclUUsion levert aan de sociaal-culturele integratie van vluchtelingen zonder verblijfsstatus in de Nederlandse maatschappij is per individu verschillend. Wat voor alle geïnterviewde vluchtelingen geldt is dat zij het in het AZC een geïsoleerd leven leiden en geen mogelijkheden hebben om hun tijd zinvol te besteden. InclUUsion, daarentegen, biedt hen die mogelijkheid. Vluchtelingen kunnen bezig zijn met iets waar zij voldoening uit halen en gemakkelijk in contact komen met leden van hun nieuwe samenleving. In het AZC zijn zij

vluchteling, bij InclUUsion kunnen zij weer zijn wat zij waren voordat ze moesten vluchten:
“Ik voel me weer student, in plaats van vluchteling.”

Literatuurlijst

- ACVZ (2013). Verloren tijd: advies over dagbesteding in de opvang voor vreemdelingen. Geraadpleegd: http://acvz.org/wp-content/uploads/2015/05/22-03-2013_Advies36-web.pdf
- Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding integration: a conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166–191.
- Asscher, L. F. (2016). Voortgang integratie en participatie verhoogde asielinstream [Kamerbrief]. Geraadpleegd: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2016/10/27/kamerbrief-over-voortgang-integratie-en-participatie-verhoogde-asielinstream>
- Bakker, L. (2015). Seeking sanctuary in the Netherlands: opportunities to refugee integration. Geraadpleegd: <https://repub.eur.nl/pub/79617/>
- Bakker, L., Dagevos, J., & Engbersen, G. (2013). The Importance of Resources and Security in Socio-Economic Integration of Refugees. *Journal of International Migration and Integration*, 15(3), 431-448.
- Berry (1997). Immigration, acculturation and adaption. Geraadpleegd: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1464-0597.1997.tb01087.x/full>
- Brug, W. van der, Fennema, M., Heerden, S.C. van, & Lange, S. L. van (2009). Hoe heeft het integratiedebat zich in Nederland ontwikkeld? Geraadpleegd: https://pure.uva.nl/ws/files/887482/73283_310095.pdf
- Dagevos, J. (2001). Perspectief op integratie. Over de sociaal-culturele en structurele integratie van etnische minderheden in Nederland. Den Haag: WRR
- Esser, H. (2000). Soziologie. Spezielle Grundlagen (Bd. 2: Die Konstruktion der Gesellschaft). Frankfurt/New York: Campus.

- Freie Universität Berlin (2016). Welcome to Freie Universität Berlin Program. Geraadpleegd:
<http://www.fu-berlin.de/en/sites/welcome/angebote-welcome/index.html>
- Ghorashi, H. (2005). Agents of change or passive victims: the impact of welfare states (the case of the Netherlands) on refugees. *Journal of Refugee Studies*, 18(2), 181–198.
- Matthews, J. (2008). Schooling and settlement: refugee education in Australia. Geraadpleegd:
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09620210802195947>
- McBrien, J.L. (2005). Educational needs and barriers for refugee students in the United States: a review of the literature. Geraadpleegd:
<http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.3102/00346543075003329>
- Michalowski, I. (2006). Nieuwkomers integreren. Een vergelijkende evaluatie van lokale programma's in Munster en Enschede. Geraadpleegd:
<http://doc.utwente.nl/97271/1/2006evaluatie.pdf>
- Redfield, R., Linton, R., & Herskovits, M. (1936). Memorandum on the study of acculturation. *American Anthropologist*. 38. 149-152.
- Reis, H.T. & Sheldon, K.M. (2000). Daily wellbeing: the role of autonomy, competence, and relatedness. Geraadpleegd:
<http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0146167200266002>
- Rijksoverheid (2014). Eindtermen Kennis van de Nederlandse Samenleving. Geraadpleegd:
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2014/04/25/eindtermen-kennis-van-de-nederlandse-samenleving>
- Rijksoverheid (n.d.) Hoe kan ik inburgeren? Geraadpleegd:
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/nieuw-in-nederland/vraag-en-antwoord/hoe-kan-ik-inburgeren>

- Ryan, R. & Deci, E. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and wellbeing. Geraadpleegd: <http://psycnet.apa.org/journals/amp/55/1/68/>
- Szreter, S. & Woolcock, M. (2004). Health by association? Social capital, social theory. And the political economy of public health. Geraadpleegd: <https://academic.oup.com/ije/article/33/4/650/665431/Health-by-association-Social-capital-social-theory>
- Taylor, S.C. & Sidhu, R.K. (2011). Supporting refugee students in schools: what constitutes inclusive education? Geraadpleegd: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.3102/00346543075003329>
- University of Oslo (2016). Refugees and asylum seekers in Norway. Geraadpleegd: <http://www.uio.no/english/about/collaboration/academic-dugnad/>
- Valbusa, E. (2017). Advies over positionering InClUUsion. Rapportage (2016-2017) en blik op de toekomst (2017-2020).
- Vermeulen, H., & Penninx, R. (1994). Het democratisch ongeduld: De emancipatie en integratie van zes doelgroepen van het minderhedenbeleid. Amsterdam: Het Spinhuis.
- Vluchtelingenwerk (n.d.). Feiten & cijfers. Geraadpleegd: <https://www.vluchtelingenwerk.nl/feiten-cijfers>
- Vroome, T. de & Tubergen, F. van (2010). The employment experience of refugees in the Netherlands. Geraadpleegd: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1747-7379.2010.00810.x/full>

Bijlage 1: Topic list vluchtelingen

Introductie

Het onderzoek wordt geïntroduceerd: in deze studie wordt onderzocht wat de sterke kanten en verbeterpunten zijn van het project InclUUsion met betrekking tot de sociaal-culturele integratie van vluchtelingen zonder verblijfsstatus. Sociaal-culturele integratie betreft de sociale contacten die leden en organisaties van minderheden onderhouden met de bredere samenleving en de culturele aanpassing aan de samenleving. Het doel van InclUUsion is dat vluchtelingen zich tijdens hun wachtperiode kunnen blijven ontwikkelen en een start kunnen maken met hun integratie. Op basis van ervaringen van vluchtelingen, buddies en docenten met InclUUsion wordt bepaald wat de sterke kanten zijn van het project met betrekking tot sociaal-culturele integratie van vluchtelingen zonder verblijfsstatus. Daarnaast wordt een overzicht gemaakt van de genoemde verbeterpunten waarmee InclUUsion een grotere bijdrage aan de sociaal culturele integratie zou kunnen leveren.

Openingsvragen:

- Kun je kort iets over jezelf/je achtergrond vertellen?
- Hoe ervaar je het leven tijdens de asielprocedure?
- Hoe ben je bij InclUUsion terecht gekomen? Wat waren je verwachtingen met betrekking tot je deelname aan InclUUsion?

De respondenten zullen vervolgens worden bevraagd bij welke sociaal-culturele indicatoren, en op welke manier, hun deelname aan InclUUsion hen heeft geholpen op het gebied van sociaal-culturele integratie in de Nederlandse maatschappij.

Concept	Domeinen	Indicatoren	Mogelijke vragen
Sociaal-culturele integratie	Acculturatie	Taalbeheersing	-Gebruik van het Nederlands (frequentie) -Beheersing van het Nederlands (kwaliteit)
		Kennis van de maatschappij	-Kennis van Nederlandse wet- en regelgeving -Kennis van Nederlandse omgangsvormen, normen en waarden -Kennis van voorzieningen (bijv. werk, onderwijs, huisvesting, gezondheid) -Kennis van geografie en geschiedenis
Sociaal-culturele integratie	Interactie	Social bonds: connecties met individuen die emotioneel dichtbij staan of eenzelfde sociale identiteit delen	- Familie - Vrienden - Landgenoten - Mede-vluchtelingen
		Social bridges: connecties met individuen van andere groepen dan waar zelf deel van wordt uitgemaakt	- Nederlanders - Nederlandse studenten - Internationale studenten - Buddy
		Social links: connecties met formele instituten met een bepaalde machtspositie	- Maatschappelijke organisaties - Overheidsorganisaties - Vluchtelingorganisaties

Sociaal-culturele integratie	Identificatie	Verbondenheid	- Gevoel ergens bij te horen - Gevoel van verbondenheid met de maatschappij/Nederland
		Autonomie	- Het gevoel onafhankelijk te zijn - Het gevoel controle te hebben over je leven
		Competentie	- Het gevoel dat je iets kunt - Het gevoel dat je van waarde bent
Afsluiting			
<p>Nadat alle domeinen en indicatoren besproken zijn worden nog enkele slotvragen gesteld:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wat is volgens jou de belangrijkste bijdrage van InclUUsion aan sociaal-culturele integratie? - Heb je suggesties of verbeterpunten voor InclUUsion met betrekking tot sociaal-culturele integratie van vluchtelingen? - Is er iets wat we niet hebben besproken of wat je nog graag kwijt zou willen? <p>De respondent wordt bedankt voor zijn/haar deelname aan het interview.</p>			

Bijlage 2: Topic list buddy's en docenten

Introductie

Het onderzoek wordt geïntroduceerd: in deze studie wordt onderzocht wat de sterke kanten en verbeterpunten zijn van het project InclUUsion met betrekking tot de sociaal-culturele integratie van vluchtelingen zonder verblijfsstatus. Sociaal-culturele integratie betreft de sociale contacten die migranten onderhouden met de bredere samenleving en de culturele aanpassing aan de samenleving. Het doel van InclUUsion is dat vluchtelingen zich tijdens hun wachtperiode kunnen blijven ontwikkelen en een start kunnen maken met hun integratie. Op basis van ervaringen van vluchtelingen, buddies en docenten met InclUUsion worden bepaald wat de sterke kanten zijn van het project met betrekking tot sociaal-culturele integratie van vluchtelingen zonder verblijfsstatus. Daarnaast wordt een overzicht gemaakt van de genoemde verbeterpunten waarmee InclUUsion een grotere bijdrage aan de sociaal-culturele integratie zou kunnen leveren.

Betrokkenheid bij InclUUsion

- Wat is de reden voor je deelname aan InclUUsion?
- Hoe heb je jouw deelname aan InclUUsion ervaren? Zijn je verwachtingen uitgekomen?
- Wat was je indruk van de vluchtelingen die aan jouw cursus hebben deelgenomen?

Model sociaal-culturele integratie

Concept	Domein	Indicator
Sociaal-culturele integratie	Acculturatie	Taalbeheersing
		Kennis van de maatschappij
	Interactie	Social bonds
		Social bridges
		Social ties
	Identificatie	Verbondenheid
		Autonomie
		Competentie

De respondenten zullen per indicator voor sociaal-culturele integratie worden bevraagd óf, en zo ja, op welke manier, ze hebben ervaren dat de deelname aan InclUUsion vluchtelingen heeft geholpen op het gebied van sociaal-culturele integratie in de Nederlandse maatschappij.

Buddies kunnen hierbij gebruik maken van hun ervaringen met de vluchteling waaraan zij gekoppeld zijn en docenten van hun ervaring met één of meerdere vluchtelingen in hun cursus.

InclUUsion en sociaal-culturele integratie

- Wat is je algemene oordeel over de bijdrage die InclUUsion levert aan de sociaal-culturele integratie van vluchtelingen?
- Welk aspect van InclUUsion is hierbij het belangrijkste?
- Waarom zou InclUUsion zich kunnen verbeteren met betrekking tot sociaal-culturele integratie?

Afsluiting:

- Is er iets wat we niet hebben besproken of wat je nog graag kwijt zou willen?

De respondent wordt bedankt voor zijn/haar deelname aan het interview.

Bijlage 3: codeboom

